

UDK 821.163.42 (091)

Stručni članak

Primljen 3. 2. 2014.

Prihvaćen 8. 4. 2014.

KATJA BAKIJA

Sveučilište u Dubrovniku (Odjel za komunikologiju)

Branitelja Dubrovnika 29, HR-20 000 Dubrovnik

kbakija@unidu.hr

PUCIĆEVA PJESNIČKA NASTOJANJA (pjesme posvećene Kollaru, Mickiewiczu, Danteu i banu Jelačiću)

U radu se razmatra izdvojeni dio pjesničkoga opusa dubrovačkoga vlastelina i preporoditelja Orsata Meda Pucića koji je svojim predanim radom na polju književnosti, povijesti i jezika obogatio dubrovačku i hrvatsku književnu povijest i historiografiju 19. stoljeća. Posebna pozornost usmjerena je na Pucićeve pjesme posvećene Janu Kollaru, Adamu Mickiewiczu, Danteu Alighieriu i banu Josipu Jelačiću, koje su svojim nastankom vezane uz određeni društveni i povijesni kontekst.

Ključne riječi: Medo Pucić, narodni preporoditelj, prigodno pjesništvo, Dubrovnik, romantizam

Slika 1. Medo Pucić (1821–1882)

Medo Pucić rođen je u razdoblju u kojem je u srcima njegovih suvremenika još tinjao žar za slobodom i neovisnošću, još su priželjkivali povratak stare slave. Nakon šoka koji je uslijedio dolaskom Napoleonovih trupa 1806. g. Austriju su Dubrovčani dočekali kao grobara svoje stoljetne Republike, kao sumrak svih nada. Taj duh propasti i nepovrata te čežnju za ugaslom slobodom i neovisnošću baštinit će i Pucić kao svjetonazor koji će bitno odrediti njegovo kasnije djelovanje.

Ovaj vlastelin, književnik i političar je dan je od najistaknutijih Dubrovčana svoga

vremena i značajan hrvatski kulturni i književni djelatnik u preporodnom razdoblju i sredini 19. stoljeća.

Rođen je 12. ožujka 1821. u Dubrovniku gdje je završio pučku školu, a školovanje nastavlja u ondašnjoj Austriji.

Grof (u nekim izvorima knez) Orsat Pozza sam je slavenzirao svoje ime, pripadnik je ugledne dubrovačke aristokratske obitelji Pozza koja je svjedočila turbulentnim i za vlastelu bolnim povijesnim trenucima koje je 19. st. donijelo Dubrovniku.

Pozivajući se na djelo *Plemstvo kraljevine Dalmacije* njemačkoga autora Heyera Rosenfelda Franjo Marković¹ navodi kako najstariji podaci o obitelji Pucić datiraju iz godine 1044, kada je u darovnici otoka Lokruma benediktincima potpisan Peruanus filius Puteo. Doselili su se iz Kotora, u slavenskim izvorima srednjega vijeka spominju se kao Pucići, a u latinskim Pusei ili Puteo. Uz prezime nekad se pojavljuje kao dodatak i pučki oblik Škatići. Medov predak Nikola Pucić 1403. borio se protiv Ladislava Napuljskoga, a Lucijan Pucić s vojskom cara Leopolda protiv Turaka, za što je Leopold, kao zahvalu njegovu sinu Matiji i potomcima, uz darovano zemljište u Hercegovini dodijelio i grofovsku titulu s pridjevom „Zagorski“. U ranom razdoblju Medo Pucić potpisivao se s Počić ili Pucić, a u *Poviestnici Dubrovnika* iz 1856. kao Pučić-Škatić.²

Kao i brojni njegovi suvremenici i sugrađani, vlastelinski sinovi, odlazi na školovanje u Italiju. Studirao je u Veneciji na Učilištu svete Katarine, a potom pravo u Padovi i Beču. Tijekom studija Pucić je upoznao talijanske preporoditelje i susreo se s nositeljima ideja o sveslavenstvu, nositeljima nacionalnih pokreta u drugim slavenskim zemljama u sastavu Habsburške Monarhije i znamenitim ilircima te se rano uključio u politički život.

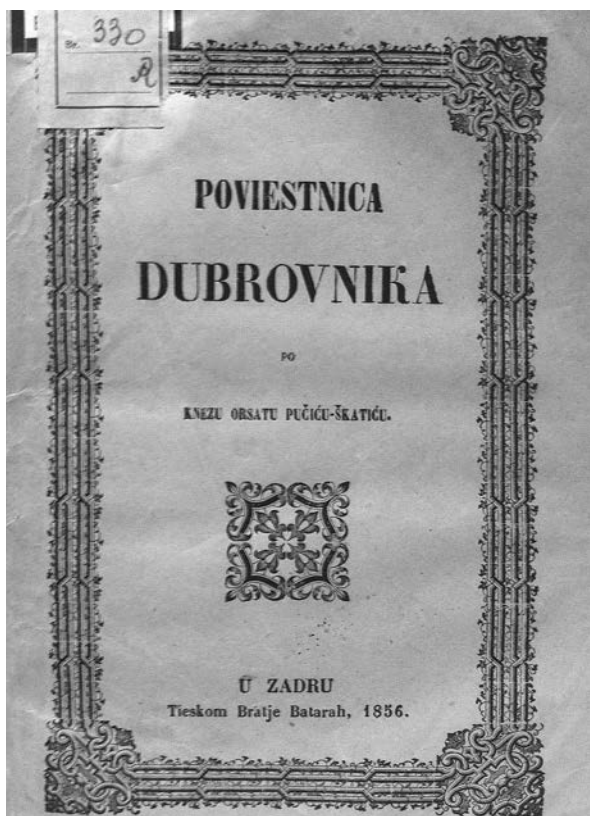
„U samoj Padovi gdje je bilo dosta i drugih Hrvata, dobije Medo prve pobude; u isto doba poticali su u njemu rodoljubni plamen Slovak Jan Kollar³ pa g. 1843. Kukuljević i Preradović u Mlecima“ (Bersa 2002: 233).

Italija mu je bila duhovna domovina: prvu svoju zbirku naslovio je *Talijanke*, ali nije talijansku književnost, kojoj se divio i neizmjereno je cijenio, pokušavao slijediti formom i sadržajem, nego se zanosio njihovom borbom za slobodu i ujedinjenje.

¹ Vidi Marković 1883: 126.

² O povijesti svoje obitelji Medo Pucić piše u članku »Dubrovački razlozi« objelodanjenom u zagrebačkom listu *Pozor* 16 (1861).

³ Jan Kollar (1793–1852), slovački pjesnik i preporoditelj, odigrao značajnu ulogu u kulturnom i političkom preporodu slavenskih naroda. Predavao slavensku arheologiju na slavističkoj katedri u Beču. U svom najslavnijem djelu, epsko-lirskoj pjesmi *Kći Slave*, iznio svoju viziju mitskoga slavenstva.

Slika 2. Poviestnica Dubrovnika po knezu Orsatu Pučiću Škatiću. Zadar, 1856.

Prve godine svoga studija u Veneciji, 1841. godine, Pucić susreće slovačkoga pjesnika Jana Kollara, ideologa slavenske uzajamnosti, koji na njega ostavlja dubok dojam, a „vrli Slovak“ o tom je susretu zabilježio:

„U Mletcih bijaše ponajznatniji i ponajzanimljiviji moj novi poznanik, gospodin Orsat Počić, austrijanski grof, a dubrovački vlastelin iliti knez. To je Mladoslav od kojih dvadeset godina, krepka stasa, krasne duše, plemenita duha i znatna pjesničkoga dara“ (Kollar prema Car 1904: 128).

Zabilježio je i Pucićevo duboko poštovanje i oduševljenje za ideje koje su snažno djelovale na njega i odredile njegov put pa je od tada „mladi Pucić otpočeo svoj pregalački rad kao slavenski apostol pred latinskom Europom“ (Car 1904: 128).

Kollar spominje pismo koje mu je uputio mladi pjesnik, a kojim se očituje Pucićevo oduševljenje slavenstvom i već u tim godinama oblikovana svijest o temeljnoj zadaći svekolikoga njegova budućega rada:

“Visokopoštovani Gospodine! Rieč ona – Slavljanstvo – a veće unu-
tarnji njezin sluh, koju ste meni vatreno priporučili prid Vašim odlaskom iz
Mletaka, pružila je u srcu mome duge žile i prsi moje jakiem žarom razgor-
jela tako, da ne mogoh uzdržati nadahnuta slova.“ (Pucić prema Car 1904:
128)

Iz Kollarova putopisa⁴ iščitavamo jasnu misao mladoga Pucića o nje-
govim kasnijim nastojanjima: „Nije pjesnički lovor cilj moj, niti pohvala,
ali srčano vjerujem, da književna izobraženost puka jest moguće sredstvo
za dovest ga na oni stupanj slavni, gdje vriedan postaje nazvati se vlastiti“
(Pucić prema Marković 1883: 131). Na koncu pisma Kollaru Pucić se pot-
pisao kao „Vaš podniženi sluga Orsat Počić, Iliro-Slavjan iz Dubrovnika“.

Godine 1842. Pucić, opčinjen sveslavenskim romantizmom, u Padovi
piše pjesmu posvećenu Kollaru, naziva ga *poslanikom nebeskim* i u dese-
teračkim stihovima iznosi svoj pjesnički program koji će odrediti njegovo
kasnije djelovanje i na drugim područjima. Očituje stav o potrebi angažira-
nosti, ideju o pjesniku koji je svjestan prilika u kojima živi.

*Pjevaj sinko, Slav se preporadja!
I ja zgrabih gusle javorove
Pjesme pjevah na jedinoj struni...
Ali duši nestadoše glasi...*

* * *

*Sad je vrijeme bojak vojevati,
Krvcu lievat, spasit domovinu
A ne gudit po sljepačkoj gusli* (Pucić 1862: 188).

U Padovi 1841. nastaju i neke od pjesama iz *Bosanskih davorija* koje će
poslije ući u pjesničku pripovijest *Cvijeta*, u kojoj stihovima Pucić propagi-
ra ideju kojoj se iz srca predao.⁵

Od polovice 1846. do konca 1848. Pucić putuje Italijom i u tom razdo-
blju nastaju lirsko-elegijske pjesme objavljene u zbirci *Talianke*.⁶

⁴ Kollar je zimi 1841, prije putovanja po sjevernoj Italiji, posjetio Hrvatsku.

⁵ U ranom razdoblju, tijekom školovanja u Padovi, nastaje njegova pjesma *Slavljanstvo* koja se kasnije u pjesničkim izdanjima javljala u različitim verzijama, ali je zadržala svo-
ju prvotnu sveslavensku misao. Riječ je o Pucićevoj programskoj pjesmi. “Blago puku,
čija sila / Stoji jedra, zdrava, čila. / Dok je vjeran on svom narodu / Niko nemies dirat m’
u slobodu.” (Pucić 1862: 188)

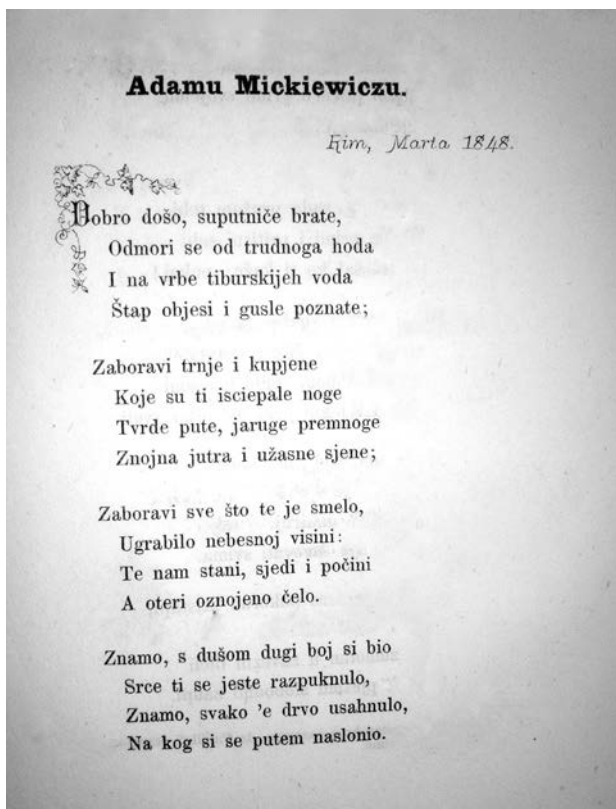
⁶ *Talianke od Orsata Počića*. 1849. Zagreb: Tiskara Ljudevita Gaja.

Pjesme iz te zbirke plod su Pucićevih mladih dana, nastale na koncu njegova školovanja u Italiji. Iako u predgovoru iznosi kako su stihovi u *Taliankama* pisani u raskoši i blagostanju europskom “u sred namamá raszi-pnoga života, u zlatniem dvoranama, kod dragocienih trpeza, sred trka engleskiah konja, pod zvekom klavira i pijenom šampanjskoga“ (Pucić 1849: 3), ipak ih prožima domoljubna čežnja i romantičarska sjeta, misao o sudbini njegova naroda i ljubavna bol. Pjesme objavljene u toj zbirci u većini su soneti posvećeni (izgubljenoj) ljubavi i domovini u kojima je priželjkivao slobodu slavenskih naroda. Uz spomenutu pjesmu posvećenu Janu Kollaru vrijedno je izdvojiti pjesme nastale turbulentne 1848, posvećene Adamu Mickiewiczu i Danteu Alighieriu te pjesmu *Jelačiću banu* napisanu početkom siječnja 1849.

Početak revolucionarne 1848. godine, kada je austrijska politika srušila sve iluzije, zatekao je Pucića u Rimu, gdje se upoznao s Adamom Mickiewiczem,⁷ apostolom slavenstva čije pjesništvo određuju dvije velike ideje - vjera u Boga i uskrsnuće njegove domovine. Prijateljstvo s Mickiewiczom ostavilo je snažan i dubok trag na Meda Pucića, blizak mu je njegov sentimentalni mysticizam, čežnja za domovinom, vezanost uz pejzaž. Bio je to susret poletarca i moćnog orla u Vječnom Gradu, kamo je poljski bard došao sa svojim sljedbenicima „posvetiti desnicu“ oslobođenju Italije, a spojila ih vizija majke Slavije od Dubrovnika do Krakova.

Zdravicu Adamu Mickiewiczu napisao je Pucić u Rimu 11. ožujka 1848. i naslovio jednostavno *Adamu Mickiewiczu*; ona je očitovanje Pucićevih sveslavenskih zanosa. Kroz četrnaest katrena s obgrljenom rimom autor deseteračkim stihom pouzdano pruža svoju desnicu velikomu Poljaku, koji u njem budi radosnu nadu i razvija novu zastavu sveslavenskoga jedinstva i zajedništva. U godinama gubitka nada u hrvatskoj književnosti, kada se ruše ideali ilirizma, otvara se prostor za prihvaćanje poticaja iz drugih naroda, posebice slavenskih. Mickiewicz je za Pucića estetičko-poetički uzor, a Mickiewiczzeova ideja racionalistički uređenoga svijeta, kakvim ga je Bog stvorio, njegovo široko shvaćeno domoljublje koje se sljubljuje s univerzalnim slobodoljubljem, solidarnost s nacionalno i socijalno potlačenima i poniženima pridonijela je Pucićevu shvaćanju širine i uzajamnosti slavenstva na velikom prostoru od Dubrovnika do Krakova:

⁷ Adam Mickiewicz veliki je poljski romantičarski pjesnik, najveći duhovni autoritet svoga vremena, čije je djelovanje bilo odlučujuće za formiranje poljske kolektivne svijesti. Vjerovao je u napoleonske ideje i revolucionarni preobražaj. Začetnik je poljske romantične drame (*Dušni dan*), a u pjesništvu sretno spaja sentimentalizam, romantizam i realizam. 1848. u Rimu od pape traži da bude vođa narodnoprporodnih pokreta u Europi.

Slika 3. Pjesma Adamu Mickiewiczu u zbirci *Pjesne*. Karlovac, 1862. (str. 76.)

*Ustaj, ustaj plemeniti rode,
Zgrabi koplje, oklope, barjake;
Pod novijem znakom zbroji junake
Pod zastavom vjere i slobode.*

*Ko prot Bogu i protiva tebi?
K moru bježi Turċin poludivlji
K Dubravam Nijemac puŹljivi
I gnusni se MadŹarin istriebi.*

*Slobode ċe medju tvojih sinova
Uvijek biti domovina prava,
A davna ċe gospodovat Slava
S Dubrovnika bielog do Krakova. (Pucić 1862: 75)*

Utjecaj Mickiewicza na Pucića očitovao se i u drugim njegovim (publicističkim i političkim) djelima, iako Mickiewiczev poljski mesijanizam⁸ prihvaća Pucić samo uvjetno, zapravo funkcionalno u odnosu na vlastite ideološke i političke premise. Pucić ga pozdravlja kao svoga velikoga uzora koji nakon dugih lutanja dolazi u Rim.

*I ja njegda s malog čuna moga
Gledah tvoju korablju golemu...
Slabo ptiče u grmu svojem
Pjesmu pjevah orla nebeskog* (Pucić 1862: 73).

Pucić razumije i Mickiewiczov egzistencijalni nemir kojim su prožeti njegovi stihovi nakon lutanja Europom i u političkoj emigraciji u Rusiji. Pucić u njem vidi pjesnika koji je prvi uzdigao dostojanstvo slavenstva, srčano želi ostati na njegovu putu i slijediti ga kao poslušno đače u plemenitoj ideji ostvarenja slobode za svoj potlačeni narod.

*Ja za tobom, ko za popom đače
Sveštena ću prepjevati slova,
Navještit ću očekano doba
Svom narodu, što u lancu plače* (Pucić 1862: 75).

Recepcija Adama Mickiewicza u hrvatskoj književnosti, naglašena u razdoblju od 1835. do 1880, stvarala je vlastito polje povijesnosti i „legendu o najvećem slavenskom piscu“ (Blažina 2003: 155–169) te snažno utjecala na oblikovanje Pucićevih stavova. Na njega su utjecala i Mickiewiczeva predavanja na katedri slavistike u pariškom Collège de France koju je vodio od 1840. do 1844. godine. Upravo su ta predavanja usmjerila Pucića na narodnu književnost, tradiciju, obrasce narodnoga stvaralaštva i produbila njegovu romantičarsku bol zbog domovine. Od Mickiewicza preuzeo je Pucić bliskost domaćoj kulturi kojoj daje prednost pred stranim utjecajima.

⁸ “Mesijanizam možemo definirati kao tip historiozofskog i utopijskog mišljenja koji, na temelju neodržive dijagnoze sadašnjice, u kojoj su ugrožene temeljne vrijednosti kolektiva (u slučaju Poljaka nakon dioba i sama egzistencija nacije), spas projicira u vremenski neodredivu, ali metafizički dokazivu i posve vjerojatnu budućnost. Kao tekst kulture biblijske je provenijencije, i to dvostruko: starozavjetni dolazak Mesije doživljava se kao prefiguracija kolektivnog izbjavljenja (Židova); istodobno pak novozavjetno uskrsnuće Isusa Krista tretira se kao prefiguracija kolektivnog uskrsnuća (čovječanstva).“ (Blažina 2001: 87-99)

Mickiewiczzevo djelo *Dziadi*, koje je Pucić prevodio, potaklo ga je u stvaranju pjesničke pripovijesti *Cvijeta*.

Iste godine (1848.) u Raveni, na Danteovu grobu, 4. prosinca Pucić pjeva tomu velikanu pjesničke riječi (pjesma *Na grobu Danta Alighiera*), tražeći od njega blagoslov za povratak u domovinu i odgovor na pitanje o uspjehu svoje borbe za opću narodnu stvar. Na grobu genijalnoga pjesnika Pucić ispovijeda svoju tugu, traži utjehu i pita se hoće li njegove nade biti ostvarene, žali što je njegov narod uspavan i neosvijestjen.

*A mogo bi riječ prijat moju
Kako što ti, i ja za mladosti
Svu obidjoh očevinu svoju,*

*Nebi l'jošte našo slobodnosti
Živo sjeme gdjegodj sahranjeno
Pod gomilom djedovskih kosti;*

*I nesrećno tad spoznah koljeno
Dobre volje puno, dobre čudi,
U divljaštvu lele! Zarašteno.*

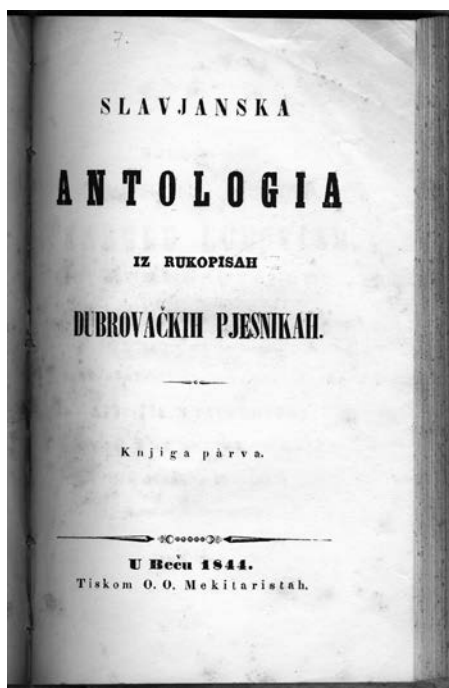
* * *

*Te ja videć - prosto meni bilo -
Svu narodnu gizdu razasutu
Srce mi je jadom propištilo;*

*Pa sudbinu prokleh našu krutu
I da skrijem svoje duše ranu
Italije utekoh se putu (Pucić 1862: 67).*

Pucić se divi pjesniku *Božanstvene komedije* i u iskrenoj bujici osjećaja Frano Kulišić nije vidio samo „suhu prigodnicu“, opovrgavajući tako određenje Pucića kao „prigodnoga pjesnika“, i navodeći kao primjer Goethea kojemu su „dvije trećine slave donijele upravo prigode na putovanju kroz Italiju“ (Kulišić 1912: 28).

Uoči 1848. zamah novih pretpreporodnih gibanja odnosi ga na put po južnoslavenskim zemljama kako bi se upoznao s prilikama u kojima žive

Slika 4. Pjesma *Na grobu Danta Alighiera* u zbirci *Pjesne*, Karlovac 1862. (str. 66.-67.)

narodi na prostoru od Jadranskoga do Egejskoga i Crnoga mora, približio njihovoj kulturi, književnosti, družio se i prijateljevao s istaknutim filozofima i pjesnicima. Želio je biti što bliže duhu književnoga pokreta, priželjkivao je slobodu slavenskih naroda, ali prilike su bile drugačije.

Na vijesti o dolasku bana Jelačića Pucić se pun očekivanja upućuje u Zagreb i početkom siječnja 1849. piše pjesmu *Jelačiću banu*⁹ koja je „spjevana u Zagrebu, gdje se je razvijalo narodno preporogjenje, i kamo je Medo češće hrlio da radi u sporazumljenju s glavnim Hrvatima“ (Zore 1882: 358).

Preporodni dubrovački krug prihvaća geslo nacionalnoga pokreta - sjedinjenje s Hrvatskom, pišu se poslanice i ode banu Jelačiću¹⁰ (biskup i dubrovačko svećenstvo te će pjesme izdati u posebnom svesku i posvetiti banu), pjeva se latinski, talijanski, grčki i hrvatski.

Jelačić je percipiran kao branitelj nacionalne slobode i Pucić se oduševljeno stavlja pod njegovu zastavu i u njegovu službu:

⁹ U *Danici ilirskoj* godine 1849. pjesma je objavljena pod naslovom *Na slavu Jelačića bana*.

¹⁰ Uz Pucića banu Jelačiću pjevaju Antun Kaznačić, kanonik Nikola Arbanas, Luko Giorgi i Mato Vodopić.

*Od istoka do zapada
Ime tvoje viteško se vije,
Sreća ti se razbludnica smije,
Pred noge ti dušman pada:*

* * *

*Svak` za tobom rado leti
Po prašini od megdana
Svak bi rada umrijeti*

Dà, u ime J e l a č i ć a bana. (Pucić 1862: 60–61)

Jelačićev pobjednički pohod probudio je vjeru u svjetliju budućnost, osnažio nacionalno dostojanstvo pa mu i Pucić, poput mnogih svojih sugrađana i suvremenika, u narodnim desetercima podastire sumornu sliku Dubrovnika i upućuje svoje nade:

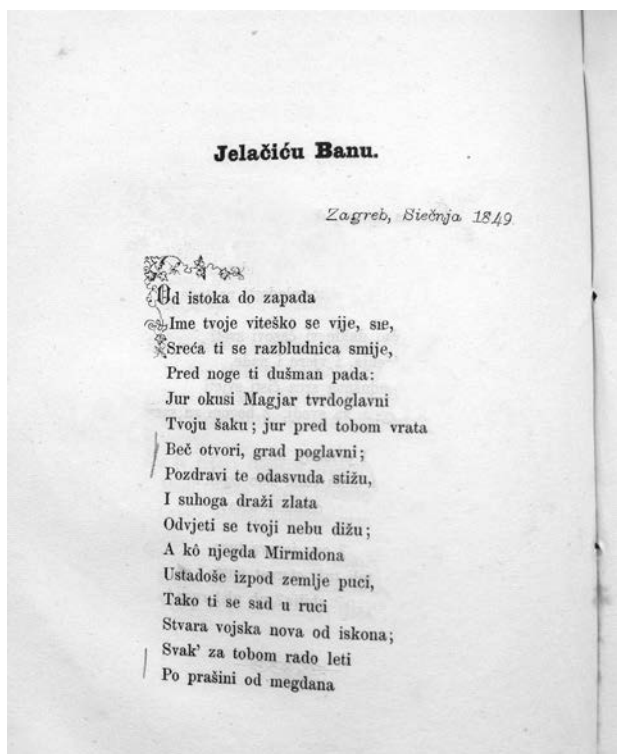
*I ti padneš, Dubrovniče bieli,
Alem-kamen na morskome briegu,
Robstvo ti se piše sad na stiegu,
Pjesnici su tvoji ušutjeli...*

* * *

*Na te, bane, on se sad naslanja,
Na te svoja polaže ufanja,
Ti ćeš njemu lice osvijetliti,
On će tebe sveđ blagosloviti. (Pucić 1862: 65)*

Jelačić je doživljavan kao branitelj nacionalne slobode i Pucić je spreman prihvatiti njegov program i vratiti se u Hrvatsku i Dubrovnik.

*A kad začuh ime tvoje,
U Hrvatsku mah pohitih
Nadajući se – pridružiti
Tvome maču – gusle svoje. (Pucić 1862: 65)*

Slika 5. Pjesma *Jelačiću Banu*, u zbirci *Pjesne*, Karlovac 1862. (str. 60.)

U ovoj pjesmi izrazio je Pucić svoju misao koju otkrivamo u svim njegovim stihovima, ideju kojoj se predao i kojoj je bilo upravljeno sve njegovo djelovanje. Pozdravljajući bana, prije nego će mu iskazati svoju predanost, Pucić mu se obraća s Božjim nadahnućem:

Ove rieči gospodine,

Neističu s mojih usta

Kak` ih pamet sama ćera,

Nego kako Bog ih nadahnjiva;

Sud sam samo, s koga se izliva

Opća nada, opća vjera;

Glas što više sred pustinje:

„Zlo ostavši na po puta“...

Ta vitezu bez narodne slave

Nema vienca oko glave... (Pucić 1862: 65)

Pucić je u ovim stihovima oblikovao svoj poetski svjetonazor - pjesnik treba biti božanskom providnosti nadahnut vjesnik htijenja i potreba svog naroda. Vitez je prisposodba pjesnika, ni njegova slava nema značenja ni vrijednosti bez *narodne slave*.

Gledajući u cjelini ove pjesme, mogli bismo reći da su one zapravo buđenje Pucićeve nanovo uskrsele nade, koja je u svakoj sljedećoj pjesmi sve više slabila ustupajući mjesto pesimizmu i klonulosti. Franjo Marković za ove je pjesme, uz još poneke (*Petrogradu, Pazar* i *Žalosnica*, koju osobito visoko vrednuje, držeći je vrhuncem Pucićeve pjesništva), naveo kako su „ponajsjajniji plodovi Pucića u ozbiljnoj vrsti lirskoj“, jer „uzvišene misli prikazuje svedj kratko, plemenito ozbilje prekida kadšto bolnim podsmijehom ili oštrim porugom, kojim kazni skrvnitelja naroda“ (Marković 1883: 164).

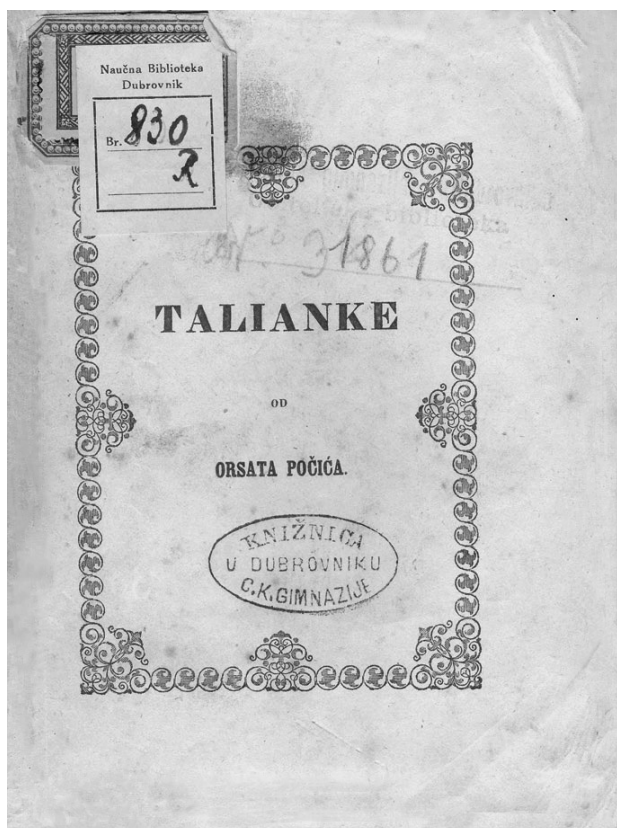
Razočaran Jelačićevom austrofilskom politikom Pucić se pedesetih godina vratio u “svoj mili Dubrovnik” (Zore 1882: 358) i u rodnom je gradu, izuzev putovanjâ Europom i duljega boravka u Beogradu, boravio do kraja života.¹¹ Teške prilike i neostvarene nade utjecale su na Pucića-pjesnika i “ne mili mu se više pjevati, a što pjeva ili prozom piše, sve je jadom zadojeno“ (Marković 1883: 149).

Za svoje je stihove često rabio rečenice iz narodne poezije, ali prihvaća i umjetničke pjesničke oblike koje je crpio iz zapadne kulture. Pjesme su mu gorke tužaljke koje određuju bol i sjeta zbog položaja njegova grada i domovine; one ipak katkada jenjavaju i tada bi Pucić pisao stihove iz kojih su iskrili zanos, radost i nada, ali najpostojanija značajka njegove poezije u tom razdoblju jest pesimizam (zla slutnja da će njegovi ideali ostati neostvareni).

I onodobna je kritika, govoreći o Pucićevu pjesništvu, isticala preporoditeljski i prosvjetiteljski karakter, domoljubnost i naglašenu ideju slaven-skoga zajedništva u njegovim pjesmama.

Njegov suvremenik Marko Car ističe pesimizam kao bitnu značajku Pucićeve pjesništva: „Vila se njegova zatekla u zavičaju lišenu svijju blagodati prosvjete i slobode i prepuštenu novoj bezbožnoj sili koja nije imala osjećaja za stara tisućugodišnja predanja dubrovačke aristokracije. Nije, prema tome, nikakvo čudo, što je njegova poezija, odmah u početku pjesnikovanja mu, zauzela onaj karakter jadikovke za ugašenom prošlošću i žive čežnje za narodnim uskrsnućem, kojijem će se odlikovati do zadnjeg časa“ (Car 1904: 126).

¹¹ “Ovdje već odregujuje svoje boravište do smrti; svake godine ipak putuje, spoznaje cijelu Europu i zapadnu i istočnu; opet se svagda vraća u domovinu da je obogati svojim iskustvom i novim znanjem“ (Zore 1882: 358).

Slika 6. Zbirka *Talianke* od Orsata Počića, Zagreb 1849.

Pokušavajući odrediti Pucićevo pjesništvo u kontekstu vremena Luko Zore piše da je „njegov pravac u književnosti romantično-narodni“ te da „uopće Medo stoji na razmegji izmegju romantike i narodne poezije“ (Zore 1902: 526).

Isticalo se Pucića kao tvorca novoga pravca u poeziji (slijedio je narodno pjesništvo formom i sadržajem) jer on nije „bio takav pjesnik, koji bi pjevao u besposlici samo onako da stihove pravi“ nego se pjesnički oglašavao „iz potrebe kad je na to imao instinktivnu naklonost, kad su mu osjećaji zapovijedali, i stoga su njegove pjesme svaka za sebe nešto što vidiš da nije usilovano ili nategnuto, pa ih od duška čitaš; bio je iskren, pravi pjesnik“ (Kulišić 1912: 27).

Sam Pucić držao je da „malo haje obćinstvo obaznat ćutjenja“ (Marković 1883: 136) te da je iskazivanje osjećaja i lirski izraz manje prikladan u vremenu koje je tražilo pun angažman za ostvarenje ideja slavenstva, tako

da po mišljenju nekih kritičara (npr. Franjo Marković) Pucić nije ni toliko nastojao oko intimne lirike „nego je pretežito pisao samo pjesme sadržaja i smjera općenarodnoga: pjesma mu je samo sredstvo tomu, da se narod dovije onoga stepena, gdje je vriedan postati samostalan; samo s tom misli piše on, samo ta misao nuka ga, da što piše priobći svietu“ (Marković 1883: 136).

U prvoj Pucićevoj pjesničkoj zbirci *Talianke od Orsata Počića*, tiskanoj u Zagrebu 1849. „Bàrztiskom nar. tis. Dra. Ljudevita Gaja“ (u predgovoru je naveo kako knjiga izlazi „u nevrijeme“) objelodanjeno je četrnaest soneta koje objedinjuje naslov *Izpoviesti*, uz još dvije pjesme, zatim pjesme posvećene Kollaru, Mickiewiczu, Danteu i Jelačiću,¹² tri pjevanja iz *Karagjurgevke* te prijevodi stihova Dall’ Ongara, Shakespearea, Puškina i Leopardija.

U svojim stihovima, uz rijetke primjere intimnih i ispovjednih ljubavnih pjesama iz ranoga razdoblja, Pucić je prvenstveno angažirani kulturni djelatnik koji pred sobom ima vrijedan i plemenit cilj – slobodu svoje uže domovine (Dubrovnika) i slobodu ostalih slavenskih naroda u Europi. Upravo zbog naglašenoga programskoga usmjerenja njegovo pjesništvo ostaje u okvirima povijesnoga trenutka i tipičnih romantičarskih obrazaca, uz proplamsaje iskrenoga pjesničkoga nadahnuća kad ispovijeda svoje intimne nemire, strahove i htijenja.

Mišljenje o ulozi Dubrovnika i Pucićevu mjestu u hrvatskoj povijesti, kulturi i književnosti iznio je Šenoa 1875. u *Viencu* ističući njegovu povezanost sa sudbinom Grada i dajući mu „dično mjesto“ u kolu hrvatskih preporoditelja: „Dubrovnik, staro sielo slobode, pravo ognjište stare hrvatske knjige prepatio je u zadnja tri vieka mnogo nesreće i od ljudi i od naravi. Sloboda te stare republike bje zakopana 1806, nu mnogo prije počela je malaksavati pjesnička mu slava, pjesnika bivalo je sve manje, pjesmotvori sve slabiji, a književni život preselio se u trećem desetku našega vieka na sjever, k Savi. Nu svjetlo narodnjega prosnutka sinu opet u slavnom gradu kraj sinjega mora, te se skupi lijepo kolo vrlih Dubrovčana, da zajedno s prekovelebitskom braćom rade o domaćoj prosvjeti i knjizi. Dično mjesto u tom kolu i u našoj novijoj pjesničkoj literaturi ide Meda (Orsata) iz prastarog koljena Pucića, knezova Zagorskih, kojih je poviest svezana sa sгодami republike dubrovačke“ (Šenoa 1875: 358).

To poštovanje i ugled koji je, ne samo u Dubrovniku, Pucić stekao za života potvrđuju reakcije u Dubrovniku i povodom Pucićeve smrti: „Žaljenje za njim daleko je premašivalo tada uobičajene prigodne okvire – to

¹² Ove pjesme su objavljene i u zbirci *Pjesne Meda Pucića*.

je bio spontan izraz tuge za izgubljenim duhovnim vođom, predvodnikom i pokretačem“ (Ivanišin 1956: 3).

Pokopan je na starom obiteljskom groblju na Mihajlu 30. lipnja 1882, a o ugledu i poštovanju koje je uživao među svojim suvremenicima najbolje govori podatak da je prigodom njegove smrti spjevano desetak prigodnih tužbalica¹³ i objavljene dvije studije o njegovu djelu.

Literatura

- Bakija, Katja. 2002. Almanah *Dubrovnik cviet narodog književstva (kjižtva)* - prvi književni časopis na hrvatskom jeziku u Dubrovniku. U: Stolac, Diana (ur.) *Zbornik radova Riječki filološki dani 4*. Rijeka: Filozofski fakultet. 29-34.
- Bakija, Katja. 2005. *Knjiga o „Dubrovniku“ (1849.-1852.)*. Zagreb: Erasmus Naklada.
- Banac, Ivo. 1990. Vjersko „pravilo“ i dubrovačka iznimka: Geneza dubrovačkog kruga „Srba katolika“. *Dubrovnik 1/2*: 179-210.
- Bersa, Josip. 1941. *Dubrovačke slike i prilike (1800.-1880.)*. Zagreb: Matica hrvatska.
- Bersa, Josip. 2002. *Dubrovačke slike i prilike (1800.-1880.)*. Dubrovnik: Matica hrvatska, ogranak Dubrovnik.
- Blažina, Dalibor. 2003. Mickiewicz u Hrvata: između legende, estetike i politike. U: *Zbornik Zagrebačke slavističke škole 2002*. Zagreb: Filozofski fakultet. 155-168.
- Blažina, Dalibor. 2001. Hrvatska čitanja poljske romantične drame. U: *Drugi slavistički kongres, Zbornik radova II*. Zagreb: Hrvatsko filološko društvo - Filozofski fakultet.
- Bratulić, Josip. 1960. Sudbina Konrada Wallenroda i „Gospodina Tadije“ u hrvatskoj književnosti. *Danas. Časopis studenata Filozofskog fakulteta* 1: 5-12.
- Car, Marko. 1904. *Moje simpatije III*. Dubrovnik: Srpska dubrovačka štamparija Pasarić.

¹³ Prigodno se pjesništvo posebice njegovalo u vremenu hrvatskoga narodnoga preporoda, a oblik prigodnica, osobito tužbalica povodom smrti uglednih sugrađana bio je vrlo raširen žanr u Dubrovniku sredinom 19. stoljeća. Pregled stranica pojedinih periodičkih publikacija pokazuje ustaljen/kanoniziran običaj Dubrovčana da tako daju počast umrlim uglednicima, da ukažu na njihovo mjesto i značenje za života, pokažu svoje poštovanje prema njihovom djelu i naglase svoju tugu i bol. Uži je naziv od prigodne pjesme *tužbalica* (lat: *lessus*), što je prastara široko rasprostranjena obredna narodna pjesma koja je sastavni dio kulta mrtvih.

- Ćosić, Stjepan. 1999. *Dubrovnik nakon pada Republike (1808-1848.)*. Dubrovnik: Zavod za povijesne znanosti HAZU.
- Ćosić, Stjepan. 2001. Nacija u stranačkim ideologijama: primjer Dubrovnika potkraj 19. stoljeća. Zbornik *Dijalog povjesničara-istoričara 3*. Zagreb: Zaklada Friedrich Naumann, Zajednica istraživača Dijalog. 51-65.
- Fabris, Antun. 1896. Medo Pucić (1821-1882). *Kalendar „Dubrovnik“ za godinu 1897*. Dubrovnik. 48-74.
- Foretić, Vinko. 1966. Prva faza hrvatskog narodnog preporoda u Dalmaciji (do sredine 19. stoljeća). *Kolo* 8/9/10: 158-169.
- Ivanišin, Nikola. 1962. Časopis Slovinac i slovinstvo u Dubrovniku. *Rad JAZU* 324: 171-245.
- Ivanišin, Nikola. 1966. *Dubrovačke književne studije*. Dubrovnik: Matica hrvatska.
- Kasumović, Ivan. 1904. Dubrovački pjesnici u XIX vijeku prije ilirskog preporoda. *Školski vjesnik: stručni list Zemaljske vlade za Bosnu i Hercegovinu* 10: 857-860.
- Katičić, Radoslav. 1989. “Slovenski” i “hrvatski” kao zamjenjivi nazivi jezika hrvatske književnosti. *Jezik: časopis za kulturu hrvatskoga književnoga jezika* 4: 97-109.
- Klaić, Vjekoslav. 1899. Crtice o starom Dubrovniku. *Vienac*: 316-318.
- Kojić, Nikola. 1965. Boravak Ljudevita Gaja u Dubrovniku 1841. *Dubrovnik: revija za književnost, nauku i društvena pitanja* 1: 45-56.
- Kulišić, Frano. 1908. Iz godine 1848. u Dubrovniku. *Dubrovnik* 23 (podlistak): 2.
- Kulišić, Frano. 1912. *O Medu Puciću. U spomen tridesete obljetnice smrti (1882-1912)*. Dubrovnik: Srpska dubrovačka štamparija.
- Marković, Franjo. 1883. Knez Medo Pucić. *Rad JAZU* 67: 125-206.
- Milutinović, Kosta. 1962. Medo Pucić i narodni preporod u Dubrovniku. *Dubrovnik* 3/4: 13-27.
- Obad, Stijepo. 1973. Doprinos Ljudevita Gaja širenju ilirstva u Dalmaciji. *Radovi Instituta za hrvatsku povijest* 3: 123-138.
- Obad, Stijepo. 1987. *Dalmacija revolucionarne 1848./49.* Rijeka: Izdavački centar Rijeka.
- Perić, Ivo. 1964. Društveno-politička i kulturna djelatnost narodne štionice u Dubrovniku (1863.-1887.). *Dubrovnik: revija za književnost, umjetnost, nauku i društvena pitanja* 2: 49-65.
- Perić, Ivo. 1968. Preporodno-politički i kulturni značaj almanaha ”Dubrovnik” sredinom devetnaestog vijeka. *Dubrovnik: časopis za književnost, umjetnost, nauku i društvena pitanja* 2: 81-93.

- Perić, Ivo. 1997. *Dubrovačke teme XIX. stoljeća*. Zagreb: Matica hrvatska.
- Petravić, Ante. 1927. Tri stare knjige na talijanskom o našim narodnim pjesmama. *Prilozi za književnost, jezik, istoriju i folklor* 7: 90-106.
- Prohaska, Dragutin. 1916. Adam Mickiewicz i Medo Pucić. *Nastavni vijesnik* 24: 340-353.
- Pucić, Medo. 1849. *Talianke od Orsata Počića*. Zagreb: Berzotiskom nar. Čitaonice Dra. Ljudevita Gaja.
- Pucić, Medo. 1862. *Pjesne Meda Pucića*. Karlovac: Naklada tiskarskog i književnog zavoda Abela Lukšića.
- Stipčević, Nikša. 1883. Neobjavljen članak Meda Pucića o glagoljskom rukopisu u Portu. *RAD JAZU* 67: 319-327.
- Stojan, Slavica. 1998. Preporoditeljska pregnuća Orsata (Meda) Pucića. *Dani hvarskog kazališta* 24: 373-378.
- Stojan, Slavica. 2005. Orsat Medo Pucić. U: Pucić, Orsat Medo. *Izabrana djela*. Zagreb: Matica hrvatska.
- Šenoa, August. 1875. Medo Pucić. *Vienac* 22: 358-359.
- Tolja, Nikola. 2011. *Dubrovački Srbi katolici. Istine i zablude*. Dubrovnik: vlastita naklada.
- Vraz, Stanko. 1934. O Dubrovčanima. U: *Ilirska antologija*. Slavko Ježić, ur. Zagreb: Minerva.
- Zore, Luko. 1882. Medo knez Pucić. "Slovinac", 23, 357-358.
- Zore, Luko. 1902. Paljetkovanje o Medu Puciću. *Srđ* 12/1, 520-529.

Summary

Despite historiographical and literary-historical indicators that the microcosm of 19th-century Dubrovnik was an era of twilight and slow demise after the fall of the Republic, Dubrovnik and its representatives with their spiritual content, as well as cultural and literary endeavours, managed to provide Dubrovnik with a unique place in Croatian history and literature and enable the necessary continuity of reception and provision.

The prolific activities of Medo Pucić were definitely an important contribution to such a contemporary reception of 19th-century Dubrovnik.

Keywords: Medo Pucić, Dubrovnik reformer, folk poetry, Romanticism, Slavism